

Dorpswandeling Barneveld

Beste bezoeker of inwoner van Barneveld,

Misschien bent u voor de eerste keer in Barneveld of u bent hier pas komen wonen. Als u al wat hebt rondgekeken in het dorp dan hebt u ongetwijfeld wel gemerkt dat Barneveld weinig bouwkundige monumenten telt. Het eenvoudige boerendorp heeft jaren geleden een economische bloei gekend. Dat had vooral te maken met de snel groeiende pluimveehouderij in deze streek. De boeren gingen meer besteden en de winkeliers gaven de voorkeur aan nieuwe winkels en niet aan restauratie van de oude panden. Jammer, want hierdoor verloor het dorp duidelijk aan karakter. Gelukkig heeft Barneveld nog zijn "Jan van Schaffelaartoren" en het "kasteel".

Tijdens de Dorpswandeling kunt u kennismaken met de mooiste plekjes in en rond het dorp. De route is nauwelijks twee kilometer lang en kan gemakkelijk in een uurtje worden gelopen. De wandeling begint bij de Oranjerie op het landgoed De Schaffelaar. Het is een fijne plek om aan het begin of na afloop "iets te gebruiken" (zondags gesloten). Een fijne wandeling gewenst.

1. Omstreeks 1998 werd achter huize De Schaffelaar de fundering van de voormalige Oranjerie blootgelegd. Menige Barnevelder heeft toe gedacht: zoiets zou weer moeten worden opgebouwd, maar dat bestaat niet in een tijd van bezuinigen. En toch... Met een financiële bijdrage van de Europese Gemeenschap en giften van de bedrijven en de bevolking van Barneveld, werd het mogelijk de Oranjerie weer op te bouwen. Aan de hand van twee oude foto's uit het gemeentearchief, kreeg het fraaie bouwwerk zelfs meer dan zijn oude glorie terug. De oorspronkelijke Oranjerie werd gebouwd tussen 1852 en 1870 en weer afgebroken omstreeks 1920. De oude fundering waarop de nieuwe constructie rust is hier en daar nog zichtbaar. De wandeling gaat beginnen. Kijk geregeld even op het kaartje.

2. Aan uw linkerhand ziet u de "Koeweide" waar vroeger het kasteel "Hackfort" stond dat tijdens de 80-jarige oorlog door de Spanjaarden werd verwoest. In 1767 bouwde Lucas Willem Baron van Essen hier zijn nieuwe huis "De Schaffelaar". Uit die tijd stammen ook de twee beelden op de eilandjes. Het fraaie huis brandde af in de winter van 1800. De "Koeweide" is een fijne plek om allerlei evenementen te organiseren, zoals de jaarlijkse Ballonfiësta.

3. In het "Sterrenbos" vindt u het "Veertienlanenpunt" dat wordt doorsneden door het Grand Canal. Jammer, dat bij de vitalisering van het park, een ovale vijver is gegraven op het punt waar je door alle lanen kon kijken. In het "Sterrenbos" maakte de vroegere adel hun gasten graag duidelijk hoe uitgebreid hun grondgebied wel niet was.

4. Ter hoogte van de twee nieuwe bruggen slaat u linksaf en verderop komt u op een heuveltje. Hier stond een theekoepel die jaren geleden door brand is verwoest. Er wordt gewerkt aan een nieuwe theekoepel. Naast het heuveltje is de Viskom. Rechts, via een stuw met een bruggetje, bereikt u de overzijde en volgt links de oever. Op de kruising rechtdoor.

5. Na zo'n 100 meter vind u rechts de Bloemheuvel met het beeld van Hercules die een 7-koppige draak verslaat. Bovenin de beuk bij het eerstvolgende bruggetje is een "hoofd" te zien. Een Canadese militair heeft dit in april 1945 in de boom gesneden. Sommige mensen denken dat het hoofd, in 60 jaar tijd, vanzelf omhoog is gegroeid, maar dat is niet het geval. U loopt rechtdoor en komt dan uit aan de linkerzijde van het huis "De Schaffelaar".

6. De inwoners van Barneveld noemen het een kasteel, maar het is een in neo-Tudor gebouwd landhuis, gereed gekomen in 1852. Zo'n halve meter boven de grond treft u op de hoekbeuk de 'eerste steen' aan voorzien van de inscriptie "18 ¼ 52 J.H.v.Z.v. N", verwijzend

naar de datum en de naam van de bouwheer Jasper Hendrik (Baron) van Zuylen van Nieveldt.

7. Nadat u de voorzijde van het huis bent gepasseerd treft u in het plantsoen aan uw linkerhand een door Ralph Prins ontworpen monument aan dat herinnert dat tussen december 1942 en september 1943 in "De Schaffelaar" en het huis "De Biezen" ruim 600 joodse Nederlanders geïnterneerd waren. Ze hebben de oorlog vrijwel allemaal overleefd. U gaat rechtsaf, richting hoofdingang. Aan uw linkerhand het voormalige 19^e eeuwse koetshuis van "De Schaffelaar" waarin al weer vele jaren het Biologisch Centrum is ondergebracht. Jaarlijks ontvangen hier honderden scholieren voorlichting over natuur en milieu. Het IVN-Lunteren-Barneveld begeleidt de lessen.

8. Het gietijzeren toegangshek bij de ingang van het landgoed is uitgeroepen tot één van de honderd mooiste hekken van ons land. U steekt hier de drukke Stationsweg over. Aan uw rechterhand een klein plantsoen met daarin de bronzen buste van A.W.J.J. Baron van Nagell, burgemeester van Barneveld van 1883-1925. Baron van Nagell woonde op De Schaffelaar. Kijk nog even om naar het ruim 150 jaar oude huis: ook de omringende eiken zijn 150 jaar oud.

9. U passeert thans de spoorlijn Ede-Amersfoort, beter bekend als "De Kippenlijn"; oorspronkelijk aangelegd als spoorlijn Ede-Nijkerk in 1902/'03 en gaat onmiddellijk rechtsaf. Aan uw linkerhand op het voormalige marktterrein het beeld van een schaapherder van Joop Hekman. U komt nu in de Spoorstraat, door de gemeente aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Alle huizen zijn gebouwd na de aanleg van de spoorlijn, globaal tussen 1902 en 1912. Aan het einde van de straat gaat u linksaf en steekt vervolgens (voorzichting) de Thorbeckelaan over.

10. Na het appartementencomplex aan uw linkerhand ziet u, eveneens links, een zogenaamde Beatrixboom, geplant in 1938 beschermd door een authentiek hek. Vlak daarbij het beeldje "Marktpraatje" van Nieneke Lammers, geschonken door de huisarts A.F. Mooij (1966-2000) bij zijn afscheid.

11. Even verder ziet u aan de overzijde van de straat, voor een kerkelijk centrum, een majestueuze moerascypres (*Taxodium distichum*). Deze boomsoort is afkomstig uit Noord-Amerika. Hij werd geplant in de jaren tachtig van de 18^e eeuw in de tuin van dominee Jacobus Mensinga. Diezelfde predikant nam in 1784 ook het initiatief tot de stichting van het Gast-, Proveniers- en Weeshuis wat u even verder links aantreft.

12. Aan het einde van de straat gaat u linksaf, de Langstraat in. Schuin voor u het in 1903 onthulde standbeeld van Jan van Schaffelaar. Op 16 juli 1482, aan het einde van de Hoekse en Kabeljauwse twisten sprong hij van de toren om zo het leven van zijn kameraden te redden. De hervormde Grote Kerk en toren dateren uit de 12^e – 15^e eeuw. In 1930 werd de kerk uitgebreid tot een kruiskerk. Oorspronkelijk was de kerk toegewijd aan St. Odulphus. In de kerk fraaie gedenktekenen voor onder andere Lucas Willen Baron van Essen, zijn echtgenote de dichteres Margriet van Haften en de predikanten Mensinga en Van Vloten. Links, tegenover de kerk, het Veluws Museum "Nairac" gevestigd in de voormalige, uit het eerste kwart van de 17^e eeuw stammende bierbrouwerij van de familie Romeijn, als zodanig gesloten in 1910. Het museum bestaat oorspronkelijk al sinds 1875.

13. Even verder ziet u links op de hoek een lang gerekt winkel- en woonpand in de stijl van de Amsterdamse School. Op de andere hoek van de Jan van Schaffelaarstraat een modern winkelpand in dezelfde ronde vorm. Rechts daarnaast een 17^e eeuwse pand, vroeger een woonhuis en later kleermakerij, thans een kindermodezaak. Rond de kerk het kerkplein, vroeger natuurlijk het kerkhof. De nieuwe bestrating met natuurstenen 'grafstenen' herinnert hier nog aan.

14. Honderd meter verder in de Langstraat links het karakteristieke pand van de voormalige Spaarbank 1845 gebouwd in 1910. Thans is hier een damesmodezaak in gevestigd. Schuin daar tegenover de St. Catharinakerk uit 1929. De toren is ouder en werd gebouwd in 1880. Bij een bezoek aan de Mariakapel moet u eens op de doolhof letten!

15. Na een kleine 100 meter linksaf naar het Raadhuisplein (Wie de Langstraat zou vervolgen treft even verder links het VVV/ANWB-kantoor aan). Na 100 meter links het oude gemeentehuis in gebruik genomen in 1861. Daarnaast het nieuwe pand, daterende uit 2005/'06. Op deze plek stond een eerder, in 1980, in gebruik genomen kantoorgebouw. Rechts het postkantoor uit 1877. Evenals het raadhuis staat ook dit pand op de gemeentelijke monumentenlijst.

16. We lopen rechtdoor, passeren de Nairacstraat en komen in de Nieuwstraat. Vijftig meter verder links het voormalige Concertgebouw uit 1930 waarin sinds enkele jaren de Openbare Bibliotheek is ondergebracht. Het is een van de weinige gebouwen van het dorp in de stijl van de Amsterdamse School.

17. Aan het einde van de Nieuwstraat rechts de eeuwenoude herberg "Het Schaap" waarvan de naam ons herinnert aan de grote schapenmarkten die vroeger in deze omgeving werden gehouden.

18. We steken de Thorbeckelaan over en zien een ren waarin tijdens het voorjaar en de zomer echte Barneveldse kippen en- krielkippen worden gehouden. Dit letterlijk wereldberoemde ras werd aan het einde van de 19^e eeuw voor het eerst gefokt. Veel meer interessants over dit thema vindt u in het Nederlands Pluimveemuseum aan de Hessenweg in Barneveld. Na het passeren van de spoorlijn komen we weer tegenover de ingang van het landgoed "De Schaffelaar" uit. Hopelijk hebt u genoten van de wandeling door het Veluwe dorp Barneveld en zijn fraaie omgeving.

Fotobijschriften:

Oranjerie op het landgoed De Schaffelaar

Grand Canal

Vijver in het park

Het beeld van Hercules

Huize De Schaffelaar

De Spoorstraat

Het Gasthuis dateert uit 1784

De Jan van Schaffelaartoren

Het Veluws museum 'Nairac'

Het 'ronde' winkelpand

Het oude gemeentehuis

De eeuwenoude herberg 'Het Schaap'